

ל י ת ש א

לדעת בני בני ד' מקדשכם. (ל"א יג)

ובשבת דף י' ע"ב, א"ל הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בכית גנוי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם. השבת הוא המתנה היותר חשובה שנתנה לעם ישראל, כמו החתן והכלה שמשדרים מתנות זל"ז אחרי אשר התקשרו בכרית התנאים. והנה אם אמנם יקרה, שהחתן והכלה נמנעים מלהפגש יחד והנשים המזורות כלבנה מרננות אחריהם שנפסק הקשר ביניהם, אבל עדיין אין הדבר ברור, ויוכל להיות כי מפני איו סבה אחרת הדלו מלהפגש אלו עם אלו. אבל מכיון שיצא קול הכרה כעיר, שהכלה החזירה לחתן את המתנות ששדר לה ביום הארוסין, והכל רואים, שאינה מענדת על אצבעה את הטבעת עם אבן השהם שנתן לה במתנה, אזי ברור לכל שנתפרדה החבילה וחזרו זב"ו.

כן הוא הדין עם השבת. המתנה הנכבדה שנתנה לעם ישראל, והמעידה על הקשר שבין בני ישראל והקב"ה וכרית עולם היא לדורותם, אולם אם רואים אנו שהכלה, כנסת ישראל, פשטה מעל ידה את התכשיט היקר הזה והחזירתו לחתן, כלומר חודלת מלשמור את השבת, אזי אות היא שנפסק הקשר בין ישראל והקב"ה הלילה, וכי אין אנחנו מאורסים לו, תחת אשר אם הננו שומרים את השבת כהלכתה, קורא הכתוב עלינו וארשתיך לי לעולם וגו' וידעת את ד' א).

ושמרו בני ישראל את השבת וגו'. (ל"א מז)

השבת היא לב היהדות, ומכל משמר נצור לכך כתיב. יש כמה

מ ע ש י ל מ ל ד

א) וכה הי' מפרש את דברי הפיטן בזמירות ליל שבת. „כל מקדש שביעי כראוי לו, כל שומר שבת כדת מחללו, שכרו הרבה מאד על פי פעלו.“ בענין שמירת שבת ישנן כמה מדרגות. יש מי ששומר את השבת ומקדשו כראוי לו ליום הקדוש, כדת ודין לכל פרטיו ודקדוקיו. ויש מי שאינו נוהר בזה, אלא שומר שבת רק מחללו, כלומר שאינו מחלל את השבת, אבל איננו מקדשו כראוי לו, ושכרם יקבלו על פי פעלם, ואינו דומה שכר מקדש את השבת לשכר מי ששומר את השבת מחללו, והו שמיסים, שכרו הרבה מאד „על פי פעלו.“

ופעם ספרו לו מה שקרה בוילנא עם רב אחד, שהלך ערש"ק לפנות ערב להזהיר את העם על סגירת החנויות קודם שקיעת החמה, ונפגש עם אחד החנונים הבריונים שצוה לשוטט לאסרו על שמפריע את מנוחתו ומבטלו ממסחר. וע"ז ענה הח"ח זצ"ל, כי כל ימיו הי' מצטער ע"ז, מתי יבוא הדבר לידי

קֶלֶב חֶפְץ חַיִּים כִּי תֵשָׂא עַל הַתּוֹרָה

רופאים מטפלים בחולה אחד, הסובל מכמה מחלות, וכל מומחה מבקר את אותו האבר שעליו איתמחי ביותר. ה' שם רופא אחד מומחה במחלות הלב. פנה אל הרופאים ואמר להם, עד שאתם משתדלים להמציא מזון ותרופה ליתר האברים שאין הנשמה תלוי בהם, הרשו לי להפנות תשומת לבכם ללב החולה, איך לרפאותו, כי מבלעדי הלב לשוא כל עמלכם.

מבלי שבת אין יהדות. שתיים עשרה פעמים נשנה ענין השבת בתורה"ק, כל הנביאים הוכיחו על השבת. לא מצינו שום עונש שנענש החוטא ע"י הקב"ה בעצמו, רק אצל שבת ומגדף.

בימי עזרא היו ראויין ישראל להעשות להם גם, כבימי יהושע בן נון, אלא שגרים החטא. וחטאם ה' ששלש מאות איש נשאו נשים נכריות ועבר זמן של יותר משלשים שנה עד שבאו לכלל ממשלה קטנה ברשיון מלכי פרס. בשביל מה? בשביל ששלש מאות איש נשאו נשים נכריות. זהגע בעצמך, שלש מאות איש מכין ארבעים אלף, איזה אחוז הוא זה? והקולר ה' תלוי בצואר כל ישראל. ומעתה צא וחשוב את מספרם של מהללי שבת בינינו, שיעלה להרבה יותר מאחד אחוז, עאכו"כ שהמה מעכבים את נאולת ישראל.

אם חסר להאדם איזה אבר, עדיין חיותו אינו נפסק. יכול הוא להתקיים בעל מום ג"כ, משא"כ אם חסר לו הראש, אז כל האברים אינם שווים כלום והוא לקברות יוכל. כן הדבר בענינינו, אם חסרה לו לאדם איזו מצוה נפסק הכח החיוני מאחד האברים של האדם, אבל עדיין הוא בכלל איש ישראל. משא"כ אם חסר לו יום השבת אז יצא לגמרי מכלל איש ישראל וכאין ואפס נהשב.

וכשנחקור על סבת הדבר, מדוע הופקר העון הנורא הזה כ"כ, נמצא כי אחת הסבות היא, שהיצר מטעה את האדם, שאם ישבות כיום הש"ק יחסר לו פדיון ופרנסת היום ההוא. וכאמת טעות גדולה היא, דלהיפך, בזכות שמירת שבת באה ברכה לתוך עסקו ופרנסתו של האדם, זנתמלא לו מה שהפסיד ע"י שמירת הש"ק, וכמו שמצינו במן, שאותם שיצאו ביום השבת ללקוט לא מצאו מאומה, ורק מי ששמע בקול ד' נתן לו השי"ת ביום הששי מן גם על הש"ק, ולא הבאיש ורמה לא היתה בו, והכל להראות שד' הוא שנתן השבת וממנו לא תצא שום רעה ג.

מ ע ש י ל מ ל ד

זאקיימנו, להאסר בשביל כבוד השבת, ואשרי מי שזכה לזה, לשבת בבית האסורים בשביל קדושת השבת, ומחלקו יהיה חלקי.

ב) ובהיותו בווארשא הומין לאספה את הסוכנים המובילים בעגלות משא וחרורות מהמחסנים לחנונים ומחללים את השבת בפומבי, הוכיחם ע"ז ואמר.

ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם. (ל"א יז)

שבת נקראת בשם „אות“, להורות לנו על גודל ענינה. למח"ד דומה, לאחד מבעלי מלאכה ומסחר שמציב על ביתו מכחויץ איוו אות-למען ידעו הכל טיב מלאכתו ומסחרו: חיימו כבגדו, ומנדלר כסנדלו, והנה כ"ז שהאות על הכית מכחויץ, הכל יודעים שבעל המלאכה הזה דר בבית הזה, ואף אם לפעמים נסע לדרך על איזה ימים, מ"ם עדיין לא עקר דירתו מכל וכל מהכית הזה. משא"כ כשנוטל האות מכחויץ לקבעו

פ ע ש י ל מ ל ד

ידוע לכל, כששני צדדים נלחמים במלחמה וממלאים השדה חללים ונפצעים, מפסיקים את היריות לשעה קלה בשביל לסדר את הפצועים בבתי החולים ולקבור את ההרוגים לבל יהיו למאכל לעוף השמים ולחיתו יער. וכן היו נוהגים: מי שנפצע בידיו או ברגליו ואפילו בעינו, ורק אם יש תרופה למחלתו, מניחים אותו בעגלה ע"מ להובילו לבי"ת, ויש שעושים לו נתוח וחוטכים את היד או את הרגל, ובלבד שישאר בחיים, אולם מי שמוצאים אותו פצוע בראשו ומוחו רצוץ ודם שותת מקדקדו, משליכים אותו עם ההרוגים לקוברו, מאחר שאין תרופה למכתו, אם לא: שיסירו את ראשו ממנו.

כן הדבר עם השבת. בתורתנו הק' ישנן כמה מיני עברות. יש מי שעובר על מצות עשה, ויש לך אדם שעובר על הלאו, עברות המורות הן, אבל אין הנשמה תלויה בהם. אמנם עברה של חלול שבת בפרהסיא ששקולה כע"ז, זהו כמו פצע וחבורת מות בראש, וסיים באידיש: „מיט אלע הרוגים אין גרוב אריין י"ו ע"כ מייעץ אני לכם שתפסיקו את הובלת הסחורות קודם שקיעת החמה. ותתברכו בברכת השבת, כמה שנאמר ויברך א' את יום השביעי. הוא ה' אומר:

כשמצליחים להשפיע על יהודי שיסגור חנותו ביום ששי עם חשכה, הרי זכות גדולה היא זו, עליו עתידה בת קול שתכריז „מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו“. ואלקנה זכה שיצא ממנו שמואל, שהיה שקול כנגד משה ואהרן, הואיל וכל שנה היה עולה לרגל בדרך אחרת, בכדי שיוכל תמיד להשפיע על אנשים אחרים שיעלו יחד עמו לרגל. אמר הקב"ה בזכות זה שאתה מכריע את בני לכף זכות, הנני נתון לך בן שיכריע לכף זכות את כל ישראל.

הרי שהייב כל יהודי להשפיע על חברו שישמור את התורה. קרוב היום שנצטרך לנביאים, אז יזכה המזכה את הרבים שבנו יהיה נביא או שמא הוא עצמו יעלה למדרגה זו.

בגאולת מצרים זכו יהודים תוך ארבעים יום להתרומם ממצב של חומר ולבנים, ולהיות נביאים. אנו מוצאים שבבחירת שבעים הזקנים היה לשבט שלם: תרעומות על שלא בחרו מקרבו נביאים. בנוגע לזמן ביאת המשיח (עקבתא: דמשיחא) נאמר: „וצרפתים כצרוף את הכסף ובחנתים כבחון את הזהב“ צריך שיהיה צרוף אחר צרוף ובחינה אחר בחינה, ומה יתברר עד כמה כל יהודי דבוק בד' ובתורתו.

ובהזדמנות אחרת אמר, כי „חלול שבת אינו אהארמאט“ ודין ד' מיתות.

לא בטל.

במקום אחר, מוכח דהאומן או הסוחר הזה כבר עקר את דירתו מהבית הזה ואינו מצוי בו כלל.

כן הוא ממש בענין שבת, כי היא אות המעידה, שהשי"ת ברא את העולם בששה ימים ונה כיום השביעי. והוא ג"כ אות על האיש הישראלי הנושא את נטל התפארת הזה על עצמו, (ר"ל השומר שבת ומקיימה) שהוא מאמין בהקב"ה שהוא כורא העולם ומחדשו, וממילא הוא אדון על הכל ואנחנו מחויבים לעשות רצונו בכל נפשנו ומאודנו כי הכל שלו. וע"י אמונתו בד' באמת, הוא משרה בתוך לבבו קדושת ד', זכמו שכתוב כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ד' מקדשכם. וע"כ אף אם אירע שעבר על איזו מן המצות, עכ"ז האות הזה נצב להעיד על האיש הזה, כי עדיין הוא דר בדירתו הראשונה, ר"ל שאיש הישראלי הוא בחזקתו, וקדושת ד' בתוך לבבו. לא כן אם ח"ו מחלל את השבת בזה הוא מסלק את האות מעל עצמו ומראה שמפנימיות לבבו כבר נעקרה האמונה בד' ובתורתו, וכבר הוסר המקדש מתוך לבבו, וע"כ נפסק ברמב"ם הל' שבת פרק ל' שכל העובר על שאר המצות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל המחלל את השבת בפרהסיא הרי הוא כעכו"ם לכל דבר.

מ ע ש י ל מ ל ד

ורב אחד מעירה קטנה הזמין את הח"ה זצוק"ל לעירו, להשפיע על בעלי בית חרושת לתעשיית גומי לבל יחללו את השבת בפרהסיא. ובבואו ספר לו הרב, שבעלי בית החרושת מצדיקים פעלם באמתלא. כי אם לא יסיקו את התנור שני ימים רצופים ביום הש"ק וביום א' אוי תקלקל סחורתם והפסדם יהי' מרובה, וע"כ על הח"ה לדעת מה להשיב על טענותיהם.

והח"ה ענה להרב המקומי בתמימות: לא לי להכנס עמם בדברים ע"ד תחבולות בעניני המסחר. יודעים הם את תכסיטי מסחרם יותר מאתנו. ואם השכילו לפתוח בית חרושת גדול כזה, בטח יתבוננו גם לטכס עצה שלא תקלקל סחורתם. עלי רק להבינם גודל קיושת השבת, שהיא נשמת האומה כולה, וכי מבלעדה היינו אינם חיים, וכמאמרם ז"ל, במדרש שו"ט, הובא בילקוט זכרי' י"ג פסוק ח' על מה אתה יוצא להרג על ששמרת את השבת וכו'. ואם רק יעלה בידי להבינם חומר הענין, אוי בטוח אני כי כבר ימצאו עצה שסחורתם לא תקלקל, וכי לא יאונה להם כל הפסד בשמירת השבת.

ופעם למד את תלמידיו, איך להתנהג בענין התוכחה, לכשיזכו להיות רבנים בישראל. העיקר הוא לא להכביד על השומעים בדברי מוסר ותוכחה, כי הצרות והתלאות טמטמו את לבם ואין הדברים הללו מתקבלים. נחוץ רק לבאר לפני השומעים חומר האיסור שבדבר, ומה ד' דורש מאתנו, וזה יועיל הרבה יותר מן הדברים הקשים כגידיים, אשר רוב הדרשנים ממטירים על השומעים ואין קולם נשמע.